

Gayer Gyuláné

NON-PROFIT SZERVEZŐDÉSEK ÉS A SZOCIÁLPOLITIKA

I.

Az 1970-es évek elején merült fel mint gyakorlati igény, hogy a hiányzó családsegítő humán szolgáltatások infrastruktúra megteremtését nem állami intézmény és ellátó rendszer útján is lehetővé, szabadá kellene tenni.

Az akkori Munkaügyi Minisztériumban készült előterjesztés-tervezetekben felvázolták: a gyermekfelügyelet és magánóvodák, a bentlakásos kollégiumok és a magányosok panziója, a kis családi kifőzések hálózata stb. hogyan könnyíthetné meg a családok életét. A tapasztalatok ugyanis azt mutatták, hogy a monopolizált állami ellátások nem nyújtanak kielégítő választékot és megoldást. Még a viszonylag jól kiépült óvodai rendszer sem volt képes befogadni például a lisztérzékeny, az autista, a farkastorokkal született, többször műtétre szoruló stb. gyermekeket. A szülők joggal nehezményezték, hogy miután nem vették fel ezen okok miatt gyermeküket az óvodába, súlyosan hátrányos helyzetbe kerültek. A család egy tagja – többnyire az anya – kénytelen volt otthon maradni. Költségesebb életvitelt kell folytatniuk, jelentős jövedelemvesztés mellett.

Az egyéb példák is szép számmal mutatták, hogy a merev, bürokratikus, saját tehetetlenségi tömege által hajtott állami ellátó rendszerbe nem épült be innováció, nem alkalmazkodik a 70-es évekre erősen tagolt társadalom különféle igényeihez.

Az új elképzelés a családokat *mindennapi* terheiben segítő szolgáltató rendszerről *két fő akadályba* ütközött.

1. Tilalmak állták útját. Rendeleték mondták ki, mi mindent *nem szabad* magánkezdeményezés formájában létrehozni (a nevelőotthontól – a szociális otthonig).

2. A kezdeményezések magán szociális ellátásokra (a gazdasági mechanizmus liberálisabb „szellőjére”) megindultak ugyan, de el is akadtak rögtön, mert hiányzott a működtetés feltételét jelentő non-profit szervezetekre vonatkozó (adó-illeték) szabályozás.

A 70-es évek második felében elkezdődött magán kezdeményezések szerény hullámain néhány szorosán vett szociálpolitikai is megindult (Lares, Minerva stb.) szövethozati, illetve magán alapon. A fojtogató feltételek miatt rövidesen csak kevesen és csupán Soros alapítványi támogatással tudtak fennmaradni. Közben számos kezdeményező tönkrement.

Hiányzott az a támogatás, amely lehetővé tette volna, hogy az állam a magán alapon szervezett speciális, például autista óvodába járó gyerek szüleinek vagy az óvodának olyan összeget odaadjon, amennyibe egy normál állami óvodai hely létesítése és fenntartása kerül.* Mindezek miatt egy apály korszak kezdődött. Nem indultak új kezdeményezések, és csak a 80-as évek végére jutottunk el újra a kérdés – most már a privatizálódó társadalom és gazdaság új feltételrendszerében – szélesebb igényű felvetéséhez.**

II.

A non-profit organizáció, mint a gazdasági vállalkozás sajátos formája, fontos szerepet tölthet be – ahogyan a nyugati országokban is – a szociális, kulturális, humanitárius-feladatok ellátásában és finanszírozásában.

* Meg kell jegyeznünk, hogy az állam Magyarországon is jelentős összegekkel támogatta a jótékony célú társadalomszerveződések, egyesületek. 1941-ben a Nép- és Családvédelmi Alap (ONCSA) 58 egyesületet részesített másfél millió pengőt meghaladó támogatásban konkrét feladatok (bölcsődék, óvodák, tanoncotthonok, árvaházak fenntartására, szociális, kreatív célok) megvalósítására. – Csizmadia Andor: A szociális gondoskodás változásai Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977, 253. o.

** Kuti Éva megállapíthatja, hogy bár az utóbbi évben megnyílt a jogi út, a 40 évi ellenkező gyakorlat után ez nem lehet eredményes. Pedig a non-profit megoldás az ország jelenlegi gazdasági helyzetében a sokat emlegetett szociális háló szövétét erősítené, sűrűbbre fonná. – Kuti Éva: A non-profit szektor magyarországi definiációja a nemzetközi összehasonlítás szempontjából. Kézirat.

Az állam elsősorban az adó- és illetékjog keretében rendezi a non-profit rendszerű vállalkozás szabályozását. Amennyiben a cél humanitárius tevékenység ellátása, úgy kedvezményekben részesíti az állam (adómentesség, ingyenes vagy kedvezményes területjuttatás stb.).

Hogyan jöhet létre a non-profit organizáció?

1. A non-profit organizáció létrejöhet – és ez a fő formája – eleve a szociális, humanitárius szférában. E tevékenységével bevételekre, sőt haszonra is szert tehet. (Pl. egyházi időskorúak otthona, kórház, gyermekotthon, iskola stb.)

A bevételek az említett példák esetében képződhetnek: állami ellátásokból, társadalombiztosítási befizetésekből, települési (községi, városi) közös forrásokból és egyéni hozzájárulásokból.

Az állam, a helyi önkormányzat a férőhely-létesítés és -fenntartás költségeihez, az állami intézményrendszerre érvényes normatíváknak megfelelően hozzájárulhat, amennyiben a feladatot nem állami, hanem egyházi vagy magánintézmény látja el.

Az igénybevétel lehet a fél számára oly módon ingyenes, hogy helyette a teljes költséget téríti az állam, az önkormányzat vagy a társadalombiztosítás, de lehet az ellátás jogosítvány hiányában, szegénység okán. Az igénybevevő fizethet térítést részlegesen vagy teljes költség erejéig, és lehet a díjtétel színvonala az önköltséget meghaladó is.

2. Non-profit organizáció azonban nem csupán a humán szférában működhet. Attól válik, válhat a nem szociális tevékenység non-profit jellegűvé, hogy vállalják, hogy a fenntartási költségek levonása után fennmaradó haszon csupán humanitárius, és az alapító okiratban meghatározott célokra fordítható.

Magyarországon a non-profit mint széles körű megoldás mind ez ideig hiányzik.

E módszer lehetővé tenné szociális, kulturális ellátások, intézmények rendszerszerű létrehozását és fenntartását.

A non-profit forma előnye, hogy önfejlesztő rendszer, mert a többletbevételek csak a rendszer fejlesztésére használhatóak.

Amíg Magyarországon a non-profit vállalkozás szabályai nem állnak össze áttekinthető, egységes rendszerré, addig minden új kezdeményezés, eseti, egyedi alku tárgyát képezi.

A Pénzügyminisztériumban hosszú előkészületek után elkészült a non-profit szervezetre vonatkozó átfogó szabályozás tervezete. Jó lenne, ha mielőbb hatályba lépne.

Egy jogszabályi rendezés Európa-szerte érdeklődést válthat ki. Információim szerint más országokban is a legkülönbözőbb jogszabályi helyekről lehet csak összeállítani a non-profit szervezetek adómentességét, adókedvezményeit, ideértve ÁFA kötelezettségeit, esetleges vámilletégeit.

A rendezés elősegítené a külföldi karitatív szervezetek támogatásának egyszerűbb bonyolítását.